דרבנן אין נאמנים קטנים,[90] דתנן בפ״ב דכתובות[91] ואלו נאמנים בגודלן מה שראו בקטנן, על שהמקום הזה בית הפרס ועד כאן היינו מהלכין בשבת, אלמ׳ אע״ג דבית הפרס ותחומין דרבנן דוקא בגודלן נאמנים אבל בקטנן לא.[92] וי״ל דדבר שבידם נאמנים אבל בדבר שאינו בידם לא.[93]

המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק וכו׳. י״מ דבי״ג[94] איירי, דאילו בי״ד מאי נפקא מינה על המשכיר לבדוק.[95] ונ״ל דאפי׳ בי״ד איירי[96] והתנה עמו משום דלא בעי(׳)

וכ״פ רבינו מנוח בהל׳ חו״מ פ״ב הי״ז, עי״ב. ועיין בחי׳ רבינו דוד ומ״ש בהערה 17 שם. 90 בתוס׳ שאנץ נוסף כאן: ׳מדלא חשיב בעירובין (נח, ב) אלא עבד ושפחה משמע אבל קטנים לא דגריעי טפי מדחשיב להו בשמעתין בסוף׳. וכן בתוס׳ שלפנינו. ורבינו הביא הראיה רק מהא דתנן בהדיא בפ״ב דכתובות. 91 כח, א. 92 וכה״ק ותירץ בתוס׳ שאנץ, וכן בתוס׳ שלפנינו, עי״ב. וכ״ה בתוס׳ כתובות כח, א ד״ה אלו. וכ״כ בתוס׳ הרא״ש שם ד״ה אלו. 93 כלומר, כאן גבי בדיקה שהוא דבר שבידם לעשות אע״ג דאיכא טירחא, נאמנים הקטנים, אבל גבי תחומין דרבנן שאינו בידם אינם נאמנים. וכ״כ במיוחס לריטב״א. אבל נשים ועבדים נאמנין באיסור דרבנן אף בדבר שאינו בידן, כי הנשים עדיפי מקטנים. ובמידי דאורייתא נשים ועבדים נאמנים בדבר שבידם, וקטנים אינם נאמנים כלל. ובמיוחס לריטב״א כתב: ׳ולענין איסורא דאוריי׳ נאמן (הקטן) בדבר שבידו בדבר שאין בו טירחא כשיש בו דעת׳ וכו׳, עי״ב. ובתוס׳ רי״ד כתב בזה בדרך אחרת, וז״ל: ׳וקטן אקטן לא קשיא, הכא דנאמן משום דאמר אני עשיתי מעשה ובדקתי׳, והתם בעירובי תחומין הוא מעיד ואומר שעד כאן הגיע תחום שבת, ואין עדות לקטן כלל אפילו בדרבנן. אבל במעשה שאומר אני עשיתי בדאורייתא לא מהימן, אבל בדרבנן מהימן׳. והשווה השגות הראב״ד על המאור (ושם כלל אף נשים ועבדים בכלל חילוק זה). ועי״ע מ״ש בזה בס׳ המכתם (כאן בהגיעו לחינוך ושם ראו בקטנן כשלא הגיעו לחינוך) ובמאירי, ובאו״ז ח״א סי׳ תרצז בשם הראב״ן (קטן המסיח לפי תומו נאמן לאלתר) ובשם ראבי״ה (במסיח לפי תומו נאמן אף לאחר זמן מרובה, אבל לא בדרך עדות. ובמילי דרבנן נאמן אף בבא להעיד). 94 וכ״פ בעל העיטור (הוצ׳ רמ״י קכא), תוס׳ רי״ד ד״ה מי, מאירי ד״ה המשכיר בשם יש מפרשים, האגודה, ורבינו ירוחם בס׳ אדם נ״ה ח״א, לח ע״ג. ואף שבי״ג אין חזקתו בדוק, כתב המאירי לפי״ז צריך לפרש שאמר לו בהדיא שהבית בדוק, אבל לא אמר כן בדרך תנאי אלא דרך השבחת שכירותו. ועיין מ״ש בביאור שיטה זו בפר״ח או״ח סי׳ תלז ס״ק ג, במקו״ח שם ס״ק ו, ובמגן האלף שם; ברם רבינו דן בזה רק לענין פירוש, עיין בהמשך ובהערה הבאה. 95 בתוס׳ שאנץ הלשון: ׳נר׳ לר׳ (בתוס׳: נראה לרשב״א, בתוס׳ ר״פ: נראה לר״י) דבי״ג מיירי דאלו בי״ד על המשכיר לבדוק׳. וכן בתוס׳ שלפנינו. ועיין בר״ן שהביא זה בשם התוס׳, והביא פירוש אחר, וכתב: ׳ואני אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה׳ וכו׳, עי״ב. ומשמע מדבריו שהבין שהוקשה לתוספות אם השכירו בי״ד בודאי על המשכיר לבדוק והיאך מסקינן שאינו מקח טעות ואינו יכול לכופו על הבדיקה. וכן משמע בתוס׳ רי״ד שכתב: ׳מי הוי מקח טעות או לא, פירש וכגון שהשכירו לו קודם י״ד שלא חל חיוב על המשכיר אבל אם השכירו לו ביום י״ד כבר חל החיוב על המשכיר ובלא מקח טעות נמי על המשכיר לבדוק׳. עיין מ״ש בביאור דבריו בשפת אמת. אבל רבינו שהוסיף בלשון התוספות המלים ׳מאי נפקא מינה׳, נראה שהבין בכוונתם שהתקשו בלשון ׳בחזקת בדוק׳, שמשמע שהתנה עמו (או שהזכיר לו) כן במפורש, ואם איירי בי״ד מהו הצורך בכך (וכן נראה גם מפירושו); ולא התקשו בזה התוס׳ אלא לענין פירוש אבל לא מצד דינא דממונא. [ברם אפשר שאף הר״ן התכוון לפרש כהרא״ש, עי׳ היטב בדבריו, ואכמ״ל.] וזה שלא כפי שהסיקו המפרשים מן התוס׳ לענין דינא. 96 וכן פירשוה בי״ד רבינו דוד, מאירי, מיוחס לריטב״א, הר״ן,

למיקם עימיה בדינא ולהכריחו שיבדוק וגם אינו רוצה שיכנס בביתו לבדוק.[97]

דכ״ע מיחת[98] חמץ משש שעות ולמעלה אסור. פי׳ אסור להשהותו בבית,[99] דאילו איסור אכילה ילפי׳ לקמן[100] מקרא אחרינא.[101]

וכתי׳[102] אך ביום הראשון תשביתו. לכאורה משמע דפריך קראי אהדדי וה״ק,

ועוד. 97 ככל דברי רבינו בדיבור זה כתב רבינו ירוחם בס׳ אדם שם, וז״ל: ״מ״מ דמיירי קודם י״ד, דאי ביום י״ד על המשכיר לבדוק. וי״מ דמיירי ביום י״ד, דאע״ג דעל המשכיר לבדוק אינו צריך ליכנס לביתו׳. וברור שדברי רבו הרא״ש כאן שימשו לו מקור, אלא שדבריו שם מקוצרים וצריכים קצת תיקון, ועפ״י דברי רבינו יתבארו בשופי.

רבינו מפרש שהתנה השוכר בפירוש עם המשכיר, והיינו אע״פ שבי״ד על המשכיר לבדוק, מ״מ הוסיף השוכר להתנות כן בפירוש, ולא הסתפק במה שחייב המשכיר עפ״י הדין לבדוק, כדי שלא יצטרך להכנס עמו בדין ויבוא לבדוק לו לאחר ההשכרה.

ונמצא לפי״ז למסקנא שאינו יכול לחזור בו משום דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בין בגופיה בין בממוניה, אפילו בשכר בי״ד והתנה עמו בפירוש על בית בדוק ונמצא שאינו בדוק המקח קיים. וקצת יש להסתפק אם יש לתפוס דברי רבינו כמשמעם דאיירי באמר לו כן בלשון תנאי גמור, או שהתכוון לומר רק שהמשכיר הזכיר שהבית בדוק והשוכר קיבלו בסתם. ובפשוטו משמע כצד הראשון. ונחלקו בזה ראשונים. יש שפירשו שאם אמר לו בלשון תנאי דבר פשוט הוא שהמקח טעות, ויש שפירשוה אפילו בתנאי. עיין בחידושי רבינו דוד ד״ה איבעיא, מהר״ם חלאוה ד״ה איבעיא, מ״מ הל׳ חו״מ פ״ב הי״ח, רבינו מנוח שם, המיוחס להריטב״א ד״ה המשכיר, ומאירי (דף טו עמ׳ א). ונחלקו בזה אחרונים בביאור דברי ראשונים. עיין בשו״ע או״ח סי׳ תלז ס״ג בהגה, מג״א שם ס״ק ז (מיירי בהתנה), פר״ח שם ס״ק ג (בהתנה בפירוש לית דין ולית דיין שהמקח טעות), מקו״ח שם ס״ק ז (סובר כהפר״ח ופירש דברי המג״א באו״א), וביאור הלכה של המשנ״ב שם ד״ה וי״א. ומבואר בחידושי רבינו דוד שהרמב״ן מפרש הסוגיא אף באמר לו בלשון תנאי ואפ״ה לא הוי מקח טעות. [וכן מתבאר מהמיוחס להריטב״א שנקט כן בדעת הרמב״ן, כמ״ש בבה״ל שם.] ומן הסתם איירי אפילו בהתנה בתנאי גמור. אלא שצ״ע כיון שלא נתקיים התנאי למה לא בטלה השכירות, כמו שתמה בפר״ח שם. ועיין מ״ש בביאור ענין תנאי זה בהערות לחידושי רבינו דוד הערה 26.

וכתב רבינו דוד ע״ש הרמב״ן שאע״פ שאין המקח בטל מתחייב המשכיר לפרוע לשוכר שכר הבדיקה כיון שהתנה בפירוש, אלא שאינו מום לבטל בו המקח. וכ״כ במ״מ שם ובמיוחס להריטב״א בשם הרא״ה שכתב בשם הרמב״ן. ודברי המ״מ הביא הרמ״א בהגהת שו״ע שם בשם י״א. וכן יש לפרש בדעת הרא״ש כאן שצריך לשלם לו שכר הבדיקה (אם נניח שהתכוון לתנאי גמור); ואכן כך נראה מזה שכתב שהתנה עמו ׳משום דלא בעי למיקם עימיה בדינא ולהכריחו שיבדוק׳, משמע שעל המשכיר מוטלת החובה בדיני ממונות להעמיד לשוכר בית בדוק. 98 ׳מיחת׳ במקום ׳מיהת׳ רגיל בכי״י של הבבלי ובראשונים. 99 כן כתב רבינו בפסקיו ס״ד. וכ״ה במיוחס לריטב״א ד״ה תנן, מאירי ד״ה כבר. ועיין בחי׳ רבינו דוד, ובמהר״ם חלאוה ד״ה מנא לן. ועיין בפנ״י. 100 כח, ב. 101 עיין במיוחס לריטב״א שם. ברם הרמב״ן במלחמות פירש לענין איסור אכילה, וגמ׳ דהכא לא אזלא אליבא דר׳ יהודה אלא אפילו לא ס״ל כר׳ יהודה איכא איסור אכילה לפני זמנו מקרא דתשביתו, ולא כדעת בעל המאור שם שמקיים תשביתו גם באכילה. ועיין בתוס׳ להלן כח, ב ד״ה רבי שמעון דאליבא דר׳ שמעון נמי אסור באכילה מתשביתו. ובפסקי הרא״ש להלן פ״ב ס״ד נקט כהרמב״ן שר׳ שמעון מפיק איסור אכילה מתשביתו. 102 שמות יב, טו.